

YATARAK TEDAVİ GÖREN ALKOL BAĞIMLILIĞI OLAN ERKEK HASTALARDA DİSOSİYATİF BOZUKLUK

Dissociative Disorders Among Male Inpatients with Alcohol Dependency

Ender Taner¹, Kardem Açıkürek², Behçet Coşar³, Zehra Arıkan³

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı yatarak tedavi gören alkol bağımlılığı olan hastalarda disosiyatif bozuklukların yaygınlığını ölçmek ve olası sosyodemografik ve çevresel faktörlerle ilişkisini belirlemektir.

Yöntem: Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri AD Alkol bölümünde yatarak tedavi gören ve en az üç haftadır ayık olan ardışık gelen 78 hasta çalışmaya dahil edilmiştir. Hastalara sosyodemografik bilgi formu, disosiyatif yaşantı ölçeği (DYÖ), disosiyasyon ölçeği (DÖ) ve somatik disosiyasyon ölçeği (SDÖ) uygulanmıştır.

Bulgular: Hastaların ortalama DÖ, DYÖ ve SDÖ puanları ve standart sapmaları sırasıyla 1.95 ± 0.68 , 20.66 ± 15.67 , 32.08 ± 12.18 'dir. Ölçeklerin kesme puanlarına göre hastaların %23.1'inde (n=18) disosiyasyon olduğu bulunmuştur. Hastaların % 20.5'inde (n=16) disosiyatif yaşantı, %16.7'sinde (n=13) ise somatik disosiyasyon gözlenmiştir. Her üç ölçeğinde pozitif olduğu hasta sayısı 11'dir (% 14.1). Hastaların %25.6'sında (n=20) herhangi bir disosiyasyon ölçeği pozitif olarak bulunmuştur. Hastaların ayıklık süreleri, başlangıç yaşı, eğitim durumu, medeni durumu, ailede benzer hastalık öyküsü ve geçmişte psikiyatrik hastalık öyküsü ile disosiyatif bozukluk arasında bir ilişki bulunamamıştır. Öyküde madde kullanımı olan hasta grubunda ve alkol bağımlılığının yanı sıra nikotin bağımlılığı da olan hasta grubunda alkol dışı madde kullanımı olmayan hastalara göre disosiyasyon puanları daha yüksek olarak bulunmuştur.

Sonuç: Bu örneklemdeki alkol bağımlılığı olan hastaların %25.6'sında disosiyatif belirtilerin olduğu görülmektedir ve bu oran diğer çalışmalarla karşılaştırılabilir düzeydedir. Alkol bağımlılığı olan hastalarda madde kullanımı ya da sigara bağımlılığı disosiyatif belirtileri artırmaktadır ancak sebep-sonuç ilişkisi kurmak için başka çalışmalara ihtiyaç vardır.

Anahtar kelimeler: Alkol bağımlılığı, nikotin bağımlılığı, disosiyasyon, Disosiyatif Yaşantı Ölçeği (DYÖ), Somatoform Disosiyasyon Ölçeği (SDÖ), Disosiyasyon Ölçeği (DÖ).

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to investigate the prevalence of dissociative disorders and their probable relationship with environmental and sociodemographic factors in in-patients with alcohol dependency.

Method: Seventy eight consecutive in-patients with alcohol dependency were who were hospitalised in Alcohol dependency unit of Gazi University, Psychiatry Department were recruited in the study. All patients were required to be alcohol free for at least 3 weeks. All patients completed the sociodemographic data form, dissociative experience scale (DES), dissociation scale (DS) and somatic dissociation scale (SDS).

Results: DES, DS and SDS scores of the patients were 1.95 ± 0.68 , 20.66 ± 15.67 , 32.08 ± 12.18 respectively. With regard to cut-off scores of the scales 11 (14.1%) patients had dissociation in each of the scales and 20 (25.6%) patients had dissociation in any of the scales. There were no relation between age at onset of alcohol dependency, education level, marital status, history of psychiatric disorder, family history of dependency and dissociative symptoms ($p > 0.05$). Patients with a history of drug abuse or current nicotine dependency had higher scores in DS and SDS than the patients without a history of drug abuse or current nicotine dependency.

Conclusion: Dissociative symptoms were present in 25.6% of the patients with alcohol dependency in this sample which indicates that dissociation is a major problem in one out of four patients with alcohol dependency. Problem of dissociation was even more in patients with a history of drug abuse or current nicotine dependency. Other studies are needed to clarify the reasons underlying high prevalence of dissociation in patients with alcohol dependency.

Key words: Alcohol dependency, nicotine dependency, dissociation, dissociative experience scale, DES, somatoform dissociation questionnaire (SDQ), dissociation questionnaire (DIS-Q).

¹ Uzm. Dr. Gazi Üniversitesi, Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı

² Araş. Gör. Dr. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri A.D.

³ Prof. Dr. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri A.D.

GİRİŞ

Son yıllarda, giderek artan sayıda çalışma, dissosiyatif belirtilerin disosiyatif bozukluk dışında psikiyatrik tanısı olan hastalarda da önemli oranlarda görüldüğünü göstermektedir (1-3). Alkol ve madde bağımlısı hastalarda dissosiyatif belirtiler uzun yıllardır bilinen ve pek çok araştırmaya konu olan bir durumdur. Alkol ve madde bağımlısı hastalarda Dissosiyatif Yaşantılar Ölçeği (DYÖ) kullanılarak yapılan araştırmalarda dissosiyatif belirti yaygınlığı %15-41 arasında bildirilmektedir(4-6).

Bir çalışmada, genel popülasyonda dissosiyatif belirtilerin sıklığı değerlendirilmiş ve 1007 erişkinden oluşan örneklemin %6'sının ömür boyu en az 4 ya da daha fazla dissosiyatif belirti yaşantıladığı bildirilmiştir. Bu örneklemin %2'sinde DYÖ puanlarına göre patolojik dissosiasyon olduğu saptanmış ve bu grupta DYÖ puanları ile erkek cinsiyet, etnik köken ve zararlı alkol kullanımının anlamlı ilişkisi olduğu vurgulanmıştır (7).

Bağımlılık ve dissosiyatif belirtilerin birlikteliğiyle ilişkili olabilecek risk faktörlerinin değerlendirildiği çalışmalarda sıklıkla dissosiyatif belirtilerin varlığı ve şiddetiyle; erkek cinsiyet, genç yaş, birden fazla madde kullanımı, alkol-madde kullanımının süresi ve şiddeti, çocukluk çağı istismarı, öyküde intihar girişimi ve eşlik eden Eksen I ve Eksen II bozuklukların dissosiyatif belirti ve bozukluk riskini arttıracığı ileri sürülmektedir (6-8). Her ne kadar alkol ve madde bağımlılığı ile ilişkili çalışmalarda dissosiyatif bozukluk ile ilişkili veriler gün geçtikçe artmakta ise de çok ölçekli çalışmalar oldukça azdır. Literatürde nikotin bağımlılığı ve dissosiyatif belirtilerle ilişkili veri ulaşabildiğimiz kadarıyla bulunmamaktadır. Alkol ve madde bağımlılığı olan hastalardaki alkol kullanımına ikincil belirtilerin kısmen dissosiyatif belirtilerle benzerlik gösterdiği göz önüne alındığında birden fazla ölçek kullanarak yapılan çalışmaların farklı sonuçlar gösterebileceği düşünülebilir.

Bu çalışmanın amacı; yatarak tedavi olan alkol bağımlısı erkek hastalarda, dissosiyatif belirtilerin yaygınlığını saptamak ve hastaların sosyodemografik özellikleri, öyküde ya da çalışma esnasında eşlik eden psikiyatrik hastalıkları ve alkol-madde kullanım özellikleri ile dissosiyatif belirtilerin ilişkisini değerlendirmektir.

Y...NTEM

Çalışmaya, Ekim 2005- Mart 2006 tarihleri arasında Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Alkol Bölümü'nde yatırılarak tedavisi düzenlenen ve takip edilen 80 erkek hasta dahil edilmiştir. Çalışmanın yürütüldüğü alkol kliniği 22 yataklı olup erkek hastalara hizmet

vermektedir. Bu nedenle çalışma erkek hastalarda yürütülmüştür. Çalışmaya dahil edilen hastaların tamamına DSM-IV tanı ölçütlerine göre alkol bağımlılığı tanısı konmuştur. Hastalara çalışmanın amacı ve çalışma protokolü anlatıldıktan sonra sözlü onay alınmıştır. Hastaların tamamı çalışmaya katılmayı kabul etmiştir. Organik beyin sendromu olan (n=1) ve okuma yazma bilmeyen (n=1) hastalar çalışmadan çıkarılmış. Çalışma 78 hasta ile tamamlanmıştır.

Çalışmanın sonuçlarını etkilememesi açısından katılımcıların detoksifikasyon tedavisi sonlandıktan ve yoksunluk belirtileri düzeldikten sonra çalışmaya alınması planlanmış ve görüşmeler bu nedenle en az 3 haftalık ayıklık döneminin sonunda yapılmıştır.

Katılımcılara çalışmayı yürüten klinisyen tarafından sosyodemografik özellikler formu uygulanmış ve Dissosiyatif Yaşantılar Ölçeği (DYÖ), Dissosiasyon Ölçeği (DÖ) ve Somatoform Dissosiasyon Ölçeği (SDÖ) katılımcılar tarafından doldurulmuştur.

Klinisyen tarafından uygulanan sosyodemografik özellikler formu yarı yapılandırılmış bir form olup hastaların sosyodemografik özellikleri, psikiyatrik ve fiziksel hastalık öyküleri, madde kullanım özellikleri gibi başlıkları içermektedir.

Dissosiyatif Yaşantılar Ölçeği (DYÖ): Kendini değerlendirme türündeki bu ölçek toplam 28 sorudan oluşmaktadır. Ortalama toplam puanı 30 ve üzerinde olanlarda bir dissosiyatif bozukluk bulunma olasılığı yüksektir. Ölçek Berntsein ve Putnam tarafından geliştirilmiş olup Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği Şar ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (9,10).

Dissosiasyon Ölçeği (DÖ): Vanderlinden tarafından geliştirilen kendini değerlendirme türündeki bu ölçek toplam 63 sorudan oluşmakta olup Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği Şar ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (11,12). Bu ölçek için kesme puanı 2.5 ve üzeri olarak belirlenmiş olup ortalama toplam puanı bu puanın üstünde olan hastalarda dissosiyatif bozukluk bulunma olasılığı yüksek olarak belirlenmiştir.

Somatoform Dissosiasyon Ölçeği (SDÖ): Nijenhuis tarafından geliştirilen kendini değerlendirme türündeki bu ölçek toplam 20 sorudan oluşmaktadır. Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği Şar ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (13,14). Ortalama toplam puanı 40 ve üzerinde olanlarda dissosiyatif bozukluk bulunma olasılığı yüksektir.

Ölçeklerin kesme puanlarına göre her üç ölçekten de ve her hangi bir ölçekten pozitif olan hastalar sosyodemografik ve klinik özellikleri açısından karşılaştırılmıştır. Ayrıca sosyodemografik

ve klinik özelliklerine göre hastalar gruplara ayrılmış ve ölçek puanları karşılaştırılmıştır.

İstatistiksel Analiz

Sayısal verilerin karşılaştırılması t-testi ile yapılmıştır. Parametrik test varsayımları karşılanmadığında Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Çoklu karşılaştırmalarda Kruskal-Wallis testi kullanılırken, kategorik değişkenlerin karşılaştırılmasında ki-kare testi kullanılmıştır. Tüm analizler SPSS 11.0 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan hastalar sosyodemografik özellikleri açısından değerlendirildiklerinde; yaş ortalaması 45.65 ± 8.95 olarak hesaplanmıştır. Hastaların %66.7 (n=52)'si evli, %9 (n=7)'u bekar, %20.5 (n=16)'i boşanmış, %3.8 (n=3)'i eşinden ayrı yaşıyordu. %9 (n=7)'u ilköğretim, %3.8 (n=3)'i ortaokul, %48.7 (n=38)'si lise, %38.5 (n=30)'i yüksekokul mezunuydu. Hastaların %17.9 (n=14)'ünde öyküde psikiyatrik hastalık mevcutken, %82.1 (n=64)'inde herhangi bir psikiyatrik hastalık saptanmamıştır.

Alkole başlama yaşlarına göre sınıflandırıldıklarında hastaların %53.8 (n=42)'inin 15-25 yaşlar arasında alkol kullanmaya başladıkları saptanmıştır. On beş yaşından önce alkol alımına başlayan hastaların sayısı 17 (%21.8) iken, 25 yaşından sonra alkol alımına başlayan hastaların sayısı 19 (%24.4) olarak bulunmuştur. Hastaların %71.8'i DSM-IV kriterlerine göre daha önce tedaviyle ya da tedavisiz parsiyel ya da tam remisyona hiç girmemiştir. En uzun ayıklık dönemleri dikkate alındığında hastaların 12 (%15.4)'si 6 ay ile 1 yıl arasında ayıklık dönemine sahipken, bir yıldan uzun ayıklığı olan hastaların sayısı 10 (%12.8)'dur.

Hastaların %29.5 (n=23)'inin ailesinde psikiyatrik hastalık öyküsü mevcuttur. Ailesinde psikiyatrik hastalık olmayan hastaların sayısı ise 55 (% 70.5) olarak bulunmuştur.

Alkol bağımlılığı tanısıyla çalışmaya dahil edilen 78 erkek hastanın ortalama DYÖ puanları 123.43 ± 42.98 , DÖ puanları 578.58 ± 438.86 ve SDÖ puanları 32.08 ± 12.18 şeklinde bulunmuştur. Ölçeklerin kesme puanları dikkate alındığında, DÖ'ne göre hastaların 18'inde (%23.1), DYÖ'ne göre 16'sında (%20.5), SDÖ'ne göre 13'ünde (%16.7) bir dissosiyatif bozukluk olabileceği düşünülmüştür (Tablo 1). Hastaların %25,6'sında (n=20) uygulanan 3 dissosiasyon ölçeğinden herhangi biri pozitif olarak bulunmuştur. Her üç ölçeğinde pozitif olduğu hasta sayısı 11'dir (% 14.1)

Dissosiasyon ölçeklerinden elde edilen

sonuçlara göre üç ölçekten herhangi birinde kesme puanına göre dissosiyatif bir bozukluğu olduğu düşünülen hastaların olmayanlara göre medeni durum ($X^2=1.64$, $p=0.206$), eğitim seviyeleri ($X^2=1.47$, $p=0.438$), öyküdeki psikiyatrik hastalıkları ($X^2=0.004$, $p=0.947$), alkole başlama yaşları ($X^2=0.729$, $p=0.536$), en uzun ayıklık süreleri ($X^2=0.136$, $p=0.712$) ve ailede psikiyatrik hastalık öyküsünün olup olmaması ($X^2=1.164$, $p=0.396$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmazken, dissosiyatif belirtiler gösteren grupta (n=20, yaş ort= 41.55 ± 7.94) yaş ortalamasının dissosiyatif belirtiler olmayan gruba göre (n=58, yaş ort= 47.069 ± 8.90) istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür ($z=2.528$, $p=0.011$).

DSM-IV tanı ölçütlerine göre alkol bağımlılığı kriterlerini karşılayan 78 hastanın dahil edildiği bu çalışmada hastaların %19.3 (n=15)'ünün ömür boyu en az 1 kez alkol ve sigara dışı madde kullanımı öyküsü olduğu ve bunların %86.6 (n=13)'ünün kullandığı maddenin esrar olduğu saptanmıştır. Çalışma süresince hastaların hiçbirisi alkol dışı madde bağımlılığı tanı ölçütlerini karşılamamasına rağmen geçmişte alkol dışı madde kullanımı olan hastaların (n=15) dissosiasyon ölçeklerinden aldığı puanlar, alkol dışı madde kullanım öyküsü olmayanlara (n=16) göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (DS; $z=3.20$, $p=0.001$, SDS; $z=4.06$, $p=0.001$). Alkol bağımlılığının yanı sıra nikotin bağımlılığı da olan hastalarda (DS; $z=2.86$, $p=0.004$, SDS; $z=3.75$, $p=0.001$) alkol dışı madde kullanımı olmayan hastalara göre dissosiasyon puanları daha yüksek olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Tek başına alkol kullanımı olan (n=16), alkol+ sigara (n=47), alkol ve başka madde kullanımı olan (n=15) grupların karşılaştırılmasında DÖ ($x^2=11.08$, $p=0.004$) ve SDÖ ($x^2=11.08$, $p=0.004$) puanları açısından gruplar arası farklılık saptanırken bu farklılık DYÖ puanları açısından bulunmamıştır ($x^2=3.11$, $p=0.21$).

Tablo 1: Dissosiasyon Ölçek Puanları ve Kesme Puanına Göre Dissosiyatif Bozukluk Saptanan Hastalar

...ölçek	Toplam puan ortalaması $\pm$ SD	Ölçek puanına göre dissosiyatif bozukluk saptanan hasta sayısı (%)
DÖ	578.58 ± 438.86	N=18 (%23.1)
DYÖ	123.43 ± 42.98	N=16 (%20.5)
SDÖ	32.08 ± 12.18	N=13 (%16.7)

DÖ; Dissosiasyon Ölçeği

SDÖ; Somatoform Dissosiasyon Ölçeği

DYÖ; Dissosiyatif Yaşantı Ölçeği

Tablo 2: Alkol Bağımlılığı Olan Hastaların Sosyodemografik ve Klinik Özelliklerine Göre Disosiyatif Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

	DÖ (puan)	Test	DYÖ (puan)	Test	SDÖ (puan)	Test
Medeni Durum						
Evli (n=52)	122.53	z=1.69	522.30	z=2.16	30.44	z=1.70
Bekar, Boşanmış, Ayrı (n=26)	125.23	p=0.089	691.15	p=0.03	35.38	p=0.089
Eğitim						
İlköğretim-Lise (n=48)	125.83	t=0.62	601.66	t=0.58	32.02	t=0.06
Üniversite (n=30)	119.60	p=0.53	541.66	p=0.56	32.20	p=0.95
Öyküde Psikiyatrik Hastalık						
Var (n=16)	120.81	z=0.20	540.00	z=0.49	30.37	z=0.99
Yok (n=62)	124.11	p=0.83	588.54	p=0.62	32.53	p=0.31
Ailede Psikiyatrik Hastalık						
Var (n=23)	119.52	z=0.76	466.07	z=0.43	30.30	z=0.11
Yok (n=55)	125.07	p=0.44	625.63	p=0.66	32.83	p=0.91
Alkole Başlama Yaşı						
15 yaş altı (n=17)	121.11	z=0.59	565.88	z=0.33	30.94	z=0.60
15 yaş üstü (n=61)	124.08	p=0.55	582.13	p=0.74	32.40	p=0.54
En Uzun Ayıklık Süresi						
6 aydan kısa (n=56)	121.66	z=0.04	604.28	z=0.93	31.98	z=0.44
6 aydan uzun (n=22)	127.95	p=0.96	513.18	p=0.34	32.36	p=0.65
Alkol Dışı Madde Kullanım Öyküsü						
Yok (n=16)	94.62	z=3.09	498.75	z=1.66	24.00	z=3.62
Var (n=15)	138.86	p=0.01	663.33	p=0.10	37.33	p=0.0001
Alkol Dışı Madde Kullanım Öyküsü						
Yok (n=16)	94.62	z=3.20	498.75	z=1.62	24.00	z=4.06
Var (sigara dahil) (n=62)	130.87	p=0.001	599.19	p=0.10	34.17	p=0.0001
Alkol Dışı Madde Kullanım Öyküsü						
Yok (n=16)	94.62	z=2.86	498.75	z=1.40	24.00	z=3.75
Alkol+sigara (n=47)	128.31	p=0.004	578.72	p=0.16	33.17	p=0.0001

DÖ: Disosiyasyon Ölçeği, SDÖ: Somatoform Disosiyasyon Ölçeği, DYÖ: Disosiyatif Yaşantı Ölçeği

TARTIŞMA

Alkol bağımlılığı ile dissosiyatif belirtilerin ilişkisinin incelendiği bu çalışmada, yatarak tedavi gören ve en az 3 haftadır ayık olan 78 alkol bağımlısı erkek hasta DÖ, DYÖ ve SDÖ ile değerlendirilmiştir. Hastaların %25,6'sında (n=20) uygulanan 3 dissosiyasyon ölçeğinden herhangi birine göre dissosiyatif bozukluk saptanmıştır. Yatarak tedavi gören 215 alkol ve madde bağımlısı hastada yapılan bir çalışmada dissosiyatif belirtilerin yaygınlığı DYÖ skoruna göre %36.7 olarak bildirilmiştir(6). Otuz alkol bağımlısı ve 32 alkol dışı madde bağımlısı hastayla yapılan bir başka çalışmada bu oran toplam %29 olarak bulunmuştur. Sadece alkol bağımlılığı olanlarda ise DYÖ'e göre hastaların %23.3'ünde dissosiyatif belirtilerin olduğu bildirilmiştir (15). Bu da bizim çalışmamızın sonuçlarıyla örtüşmektedir (Tablo 2). Bu çalışmada bulunan oranlar literatürdeki toplum kaynaklı çalışmalardan yüksek ve bağımlı hastalarla yapılan çalışmalarla karşılaştırılabilir düzeyde anlamlıdır (6,7,15).

Alkol ve madde bağımlılıklarıyla yapılan benzer

çalışmaların bir kısmına göre bu hasta grubunda bulunan yaygınlık düşük görünse de bu durum alkol dışı madde bağımlılığı ya da çoklu madde bağımlılığı kriterlerini karşılayan hastaların çalışmaya dahil edilmemesiyle ilişkili olabilir. Öyküsünde madde kullanımı olan hastaların dissosiyatif belirtileri değerlendirmede kullanılan ölçeklerden aldığı puanların, öyküsünde madde kullanımı olmayan hastalara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olması da bunu desteklemektedir. Diğer yandan alkolle birlikte ek olarak nikotin bağımlılığı olan grupta da dissosiyasyon ölçeklerinden alınan puanlar sadece alkol bağımlılığı olan gruba göre daha yüksek bulunmuştur. Bu durum bu kişilerde zaman zaman yaşanabilen nikotin çekilme belirtilerinin dissosiyatif belirtilere benzemesinin yanı sıra nikotin tüketiminin alkol miktarını artırıcı etkisiyle de oluşmuş olabilir. Nikotin bağımlılığı genel psikiyatrik hasta grubunda genellikle göz ardı edilmektedir. Alkol bağımlılığının yanı sıra nikotin bağımlılığının olması daha derin bir psikopatolojiyi işaret ediyor olabilir. Bu konuda yazındaki bilgiler kısıtlı olup ileri araştırmalara ihtiyaç vardır (16).

Alkolle birlikte geçmişte başka madde kullanan ya da ek olarak nikotin bağımlılığı olan grupların sadece alkol bağımlılığı olan grupla karşılaştırılmasında gruplar arasında farklılığın ilk iki gruptaki DÖ ve SDÖ puanlarındaki yükseklikten kaynaklandığı görülürken DYÖ puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Bu durum bağımlılıkta disosiyatif belirtileri değerlendirmede birden fazla ölçekten yararlanmanın uygun olabileceğini göstermektedir. Diğer yandan alkol ve madde kullanımında somatik belirtilerin normal popülasyona göre daha fazla olabileceği göz önüne alındığında özellikle SDÖ puanlarının sadece alkol bağımlılığı olan grupta ek olarak madde kullanımı ya da nikotin bağımlılığı olan gruba göre daha düşük olması beklenebilir. Ancak bu ilişkinin DÖ puanlarında da görülmesi bu farklılığı sadece somatik belirtilerin daha çok yaşanması ile açıklanamayacağını düşündürmektedir.

Çalışmanın sadece üniversite hastanesi alkol ünitesinde erkek yatan hasta grubunda yapılması sonuçların genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Çalışmanın diğer önemli sınırlılıkları arasında yapılandırılmış klinik görüşme ile disosiyatif bozukluk tanılarının konmamış olması, gruplardaki hasta sayılarının görece düşük olması yer almaktadır. Bu konuda daha geniş örneklemelerle yapılacak çalışmalara ihtiyaç vardır.

Bu çalışmada dissosiyatif bozukluğu olan hastalarla olmayan hastalar arasında; medeni durum, eğitim seviyesi, alkole başlama yaşı, en uzun ayıklık süresi ve öyküde/ ailede psikiyatrik hastalık olup olmaması açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Literatürde benzer bulgular yer almaktadır (6-8).

Disosiyatif belirtileri olan hastaların yaş ortalamasının disosiyatif belirtileri olmayan alkol bağımlısı hastalara göre belirgin olarak düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgular literatürdeki benzer çalışmalarla uyumludur (6). Bu durum daha ağır psikopatolojisi olan hastaların daha erken yardım arayışı içine girmelerinden kaynaklanıyor olabilir.

KAYNAKLAR

- 1- Tutkun H, Sar V, Yargıç Lİ ve ark. Frequency of dissociative disorders among psychiatric inpatients in a Turkish university clinic. *Am J Psychiatry*. 1998; 155:800-805.
- 2- Friedl MC, Draijer N. Dissociative disorders in Dutch psychiatric inpatients. *Am J Psychiatry*. 2000; 157:1012-1013.
- 3- Sar V, Kundakçı T, Kızıltan E ve ark. Axis I dissociative disorder comorbidity in borderline personality disorder among psychiatric outpatients. *J Trauma & Dissociation* 2003; 4:119-136.
- 4- Dunn GE, Ryan JJ, Paolo AM, Van Flett JN, Comorbidity of dissociative disorders among

patients with substance use disorders, *Psychiatr Serv*, 1995 Feb; 46 (2): 153-156.

- 5- Dunn GE, Ryan JJ, Paolo AM, Van Flett JN, Dissociative symptoms in a substance abuse population, *Am J Psychiatry*, 1993 Jul; 150 (7): 1043-1047.
- 6- Karadağ F, Şar V, Tamar-Gürol D, Evren C, Karagöz M, Erkıran M, Dissociative disorders among inpatients with alcohol or drug dependency, *J Clin Psychiatry*, 2005 Oct;66 (10):1247-1253.
- 7- Seedat S, Stein MB, Forde DR, Prevalence of dissociative experiences in a community sample: relationship to gender, ethnicity, and substance use, *Nerv Ment Dis*, 2003 Feb; 191 (2):115-120.
- 8- Wenzel K, Bernstein DP, Handelsman L, Rinaldi P, Ruggiero J, Higgins B, Levels of dissociation in detoxified substance abusers and their relationship to chronicity of alcohol and drug use, *Nerv Ment Dis*, 1996 Apr; 184 (4):220-227.
- 9- Bernstein EM, Putnam PW. Development, Reliability and Validity of a Dissociation Scale. *J Nerv Ment Dis*. 1986; 174:727-735.
- 10- Şar V, Kızıltan E, Kundakçı T, Bakım B, Yargıç Lİ, Tutkun H, Dissosiyatif yaşantılar ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliği, 33.Ulusal Psikiyatri Kongresi Tam Metin Kitabı, 1997, Antalya.
- 11- Vanderlinden J, Van Dyck R, Vandereycken W, Vertommen H, Verkes RJ. The Dissociation Questionnaire (DIS-Q). Development and characteristics of new self reporting questionnaire. *Clinical Psychology and Psychotherapy*. 1993; 1:21-27.
- 12- Şar V, Kızıltan E, Kundakçı T, Bakım B, Yargıç Lİ, Dissosiyasyon ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliği, 33.Ulusal Psikiyatri Kongresi Tam Metin Kitabı, 1997, Antalya.
- 13- Nijenhuis ERS, Spinhoven P, van Dyck R, van der Hart O, Vanderlinden J. The development and psychometric characteristics of the Somatoform Dissociation Questionnaire (SDQ-20). *J Nerv Ment Dis* 1996; 184:688-694.
- 14- Şar V, Kundakçı T, Kızıltan E, Bakım B, Aydın O, Somatoform dissosiyasyon ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliği, 34.Ulusal Psikiyatri Kongresi Bildiri Özet Kitabı, 1998, Çeşme.
- 15- Evren C, Ögel K, Alkol/madde bağımlılarında dissosiyatif belirtiler ve çocukluk çağı travması, depresyon, anksiyete ve alkol/madde kullanımı ile ilişkisi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2003; 4:30-37.
- 16- Hughes JR Nicotine related disorders. Eds; Sadock BJ, Sadock VA, In: Comprehensive textbook of psychiatry. Lippincott Williams and Wilkins. PA. 2000; 1033-1038.